

Manfred Kyber:

MEGEMLÉKEZÉS

Fordította: Palásti László

A híres anatómusnak, a régi egyetem pszichológiai intézete vezetőjének gyászszertartása mindinkább az akadémiai körök által a nagy eltávozott érdemei előtt kinyilvánított megindító hódolattá lényegült át. A koszorúkkal és selyemszalagokkal teleaggatott katafalkot babér, meg virágok borították, és égő viaszgyertyák övezték, előtte pedig selyemvánkoson díszelgett az összes kitüntetés, amit a tudós kutató jogos büszkeséggel viselt ennek előtte. A ravatal mindkét oldalán kivont karddal a testületek tisztségviselői álltak, a hozzátartozók mellett teljes díszben az egyetem tanácsa foglalt helyet, valamint az összes professzor a főiskoláról, és a hatóságok képviselői. A pap éppen befejezte szívhez szóló beszédét:

„Kiváló ember volt, és kiváló tudós”, jutott a végére, „azért lehetett az egyik, mert a másik is volt, hiszen a nagy kutató egyben nagy embert is jelent. A legnagyobbak egyikének ravatala előtt állunk, szomorúsággal lelkünkben, mert ő elhagyott bennünket. De ezzel együtt sem szabad jajonganunk és gyászolnunk, hisz' ez a nagy eltávozott nem halt meg; tovább él ő, és munkában gazdag életének teljes fényében áll immáron Isten trónusa előtt, ahogyan az írva van: *„...mert megnyugosznak fáradozásuktól és cselekedeteik követik őket...”*”

Mindenki elfogódottan hallgatott és senkinek sem tűnt fel, hogy a pap szemmel láthatóan elfeledkezett egy csekélyeségről, hogy ugyanis a nagy eltávozott - aki feltehetőleg most épp Isten trónusa előtt áll - egész életében azon a véleményen volt, miszerint Isten nem is létezik. De hát ilyen csekélyeségeket a gyászbeszédeknel legtöbbször elfelejtenek.

Ezután az egyetem rektora emelkedett szólásra – vastag hivatali aranyláncával a nyakában – és remegő hangon, meleg szavakkal búcsúztatta híres kollégáját.

„Mindenkör öreg alma materünk díszjele volt, ékessége a tudománynak, aminek egész életét szentelte. Mindannyiunk példaképe ő, és azoké is, akik majd utánunk jönnek, mert neve örök időkre fog arany betűkkel ragyogni az emberi kultúra márványtábláján. Ezekben a komor és ünnepélyes pillanatokban szelleme túlaradó bőségéből csak egy morzsányit vagyok képes kiragadni; csak utalnék arra, mily fáradságosan halmozott bizonyítást bizonyításra számlálatlanul sok állatkísérlet során. Be sem látható, micsoda hallatlan perspektívák nyíltak meg az orvostudomány ezen teljesen új tényei által a szenvedő emberiség és a tudomány, mint olyan előtt. Csak iparkodhatunk a hatalmas kutató nyomdokain, aki ily utakat mutatott nekünk. Mi, és az őt csodáló akadémiai ifjúság, kiknek az igazi emberség felé vezető útján vezére volt, hamvai előtt fogadjuk, hogy folytatjuk és kiteljesítjük életművét az európai tudomány üdvére és szeretett hazánk dicsőségére. Nagy eltávozottunk nem szenvedett hiányt méltó elismerésben, s mint azt köszönettel megállapíthatjuk, a legmagasabb helyről is osztályrészül jutott a kegyes jóindulat megnyilvánulása (minden ámuló pillantás a selyempárnákra tapadt, a jó pár fontot nyomó rendjelekre). Igen, még röviddel halála előtt az öröm érte, hogy „excellenciás úr” megszólítással járó rendes titkos orvosi tanácsossá nevezték ki, s ez olyan megtiszteltetés, amit rajta keresztül egész iskolánk magáénak tudhat. De bármekkora is volt hírneve életében, még dicsőbb lesz emlékezete örök időkre, és mi, aki gyászoljuk, tiszta szívünkben kívánjuk neki, hogy a munka utáni pihenés legyen osztályrésze, és kedvére andaloghasson az asphodelus-mezőkön minden idők legnagyobb elméivel, kik közé munkássága emelte. Hadd zárjam beszédemet én is az előző búcsúztató szavaival: *„...és cselekedeteik követik őket...”*”

Mindenkit eltöltött az áhítat, részben az európai tudomány, részben ökegyelmessége prédikációja okán. A magnifikus rektor csak azt a csekélyeséget hagyta figyelmen kívül, hogy az európai tudomány az asphodelus-mezőket mesének tartja, az elmúlt idők nagyjairól meg azt állítja, hogy azok kémiai

alkotóikra estek szét. De hát ezek csekélységek, és a manapság szokványos képzés előjoga, hogy egy görög szót használjon arra, ami mögött nincs egyéb gondolat. Mert ha lenne... ó Istenem, hová juthatna mai civilizációnk, meg az európai tudomány!

Az állam képviselője kifejtette, hogy az elhalálozott a modern államiság oszlopa volt, a város képviselője meg közölte a magisztrátus egyhangú határozatát, miszerint utcát neveznek el a nagy halottról. A gyermekkórus elénekelt egy dalt. Régi dal volt egy régi korból, más emberek írták, más beállítottsággal és különösen hatott a mai napon elzengett dicséretük után. Nagyon halkán, idegenül, szinte földönkívülien szállt a szobán keresztül: „mi lesz majd, mi lesz majd, ha megérkezünk Szálembe, az arany utcák városába...”

Aztán a koporsót elnyelte a föld.

--- --- ---
--- --- ---

A halott egész idő alatt ott állt mellettük. Úgy tűnt neki, mintha nem sok minden változott volna. Csak arra emlékezett, hogy egy nagy, fényes ragyogást látott, aztán minden újra ugyanolyan lett, mint egyébként, és alig jutott a tudatáig, hogy meghalt. Csak minden könnyebb lett körülötte, semmi súly többé, semmi anyagosság. Nagy csodálkozás vett rajta erőt – tehát csakugyan létezik élet a halál után, a régi tudománynak igaza volt, és az új tévedett. De hát szebb volt ez így, és nagyon megnyugtató, bár kezdetben nagyon kínozta, hogy senkivel sem tudott beszélni, hogy sem a hozzátartozói, sem a kollégái nem vették észre, mennyire közel van hozzájuk. Mindazonáltal vigasztaló volt hallgatni, ahogy annyira hihetően beszéltek Isten trónusáról, meg az asphodelus-mezőkről. Persze a cím meg a rendjelek hiányoztak neki, és nem tűntek már megfoghatónak. De azért még a nagy tudós volt, a híres kutató, nem? Hát nem azt mondja az Írás: „...és cselekedeteik követik őket...”?

Egyedül maradt, és a tér körvonalai lassan elsötétülve beleolvadtak a tértelenségbe. Nagy csend lett, csak a távolból hallatszott az elhaló dal néhány foszlánya: „...ha megérkezünk Szálembe, az arany utcák városába...”

Hát az most eljön, talán azonnal. Nagy feszültség töltötte el, de ebben a feszültségben volt valami félelem, valami elmondhatatlan, valami egész lényét betöltő, nagy, tétova kérdés. Közben annyira sötét lett, hogy semmit sem lehetett már látni.

Aztán kivilágosodott, és egy angyal állt előtte. Tehát ez is létezik. Akkor Istennek is kell lennie, meg a sok halottnak, akik éltek valaha, meg az égi Jeruzsálemnek is. Milyen szép is mindez! De az angyal nagyon komornak és szomorúnak látszott.

„Hová akarsz menni?” kérdezte.

„A Paradicsomba.”

„Gyere” mondta az angyal.

Nagy, sötét kapuk tárultak fel hangtalanul és beléptek egy metszően megvilágított terembe. A falak vérvörösek voltak és a padlón számtalan megcsonkított állat gubbasztott reszketve. Széttrancsírozott tagjaikat a halott felé nyújtották és megvakított, kioltott szemekkel néztek rá. Sor sor után, a végtelenbe nyúlóan.

„Itt vannak a szukák, akiknek élő testéből hasítottad ki kölyküket. Hát nem voltak-e neked is gyerekeid, akiket szerettél? Ha majd a gyerekeid meghalnak, és apjukat keresik a Paradicsomban, hát itt megtalálják. Ez az a Paradicsom, amit magadnak alkottál. Itt vannak a macskák, kiknek hallását a legszörnyűbb kínzásokkal roncsoltad szét. Isten olyan finom hallással ajándékozta meg őket, hogy az a teremtés csodája. Mást se fogsz hallani, mint azt. Itt vannak a nyulak és a majmok, akiknek elvetted szemük világát. Isten azért adta nekik, hogy lássák a Napot. Nem láttad te is a Napot egész életeden keresztül? Ezentúl nem fogsz mást látni, mint ezeket a megvakított és kioltott szemeket. Tovább vezesselek? Ez egy hosszú, nagyon hosszú sor...”

„Ez rettenetes”, mondta a halott.

„Az”, válaszolta az angyal.

„Hát ezek az állatok is élnek tovább?” kérdezte a halott.

„Ezek az állatok Istennél élnek tovább”, mondta az angyal, „te nem jutsz oda, mert előtted állnak, hogy bepanaszoljanak, és nem engednek át. Amit itt látsz, ez az egykori képmásuk, ez a te műved, ez veled marad. Minden elszenvedett kínjukat magadon fogod megtapasztalni, mígnem újra leszületsz majd a Földre, hogy vezekelj. Hosszú út lesz, és szomorú. De nem csak ők lesznek útitársaid, van még egy másik is, nézd, itt áll előtted, műved legközepén!”

A halott felnézett és egy iszonytató kísértetet pillantott meg, emberi arccal, véres-mocskos lepelbe burkoltan, késsel a kezében.

„Ez a legborzalmasabb, amit valaha is láttam”, mondta a halott és olyan iszonyt érzett, mint még soha. „Ki ez a rettenet? Ezt is mindig látnom kell?”

„Ez te vagy”, válaszolta az angyal.

„De a tudomány?” kérdezte amaz félénken, „hát nem szolgáltam? Nem tartozom-e a legnagyobb elmék közé, még ha el is követtem ezeket a dolgokat?”

„A legnagyobbak testvérei voltak az állatoknak, s nem hóhérai”, mondta az angyal, „ők hátat fordítanak neked, ha valaha is a közelükbe merésznél kerülni. De te nem is jutsz a közelükbe. Te egy nulla voltál, nem pedig nagy elme. Te magad is tudtad, hogy egy nulla vagy, tudtad, hogy semmi nem jut az eszedbe, és ezért csináltad – hiúságból – mindezeket a borzalmakat, abban a reményben, hogy a véletlen esetleg feltár előtted valamit a természet titkaiból, ha kicsikarod tőle. Ehhez jött még a fejletlen lelkek gyilkolási kedve és uralkodni-vágyása. Látod mindezt? Tisztán megfigyelheted a tükörképeden; hüen felrajzolta minden vonásodat. Maradj velem, mosd ki szennyes és véres ruháját, míg fehér nem lesz, mint a hó! Eltarthat ezer évig, talán tovább is. Maradj velem, hisz nem tudsz tőle elmenekülni. Ő a társad, Istennek ezek a megnyomorított teremtményei pedig a Paradicsomod!”

„Ez mind igaz”, mondta a halott, „de ha úgy is gondoltam és úgy is tettem, mégis csak eljutottam egy felismeréshez. Hát nem áll ki értem a tudomány?”

„Felismerést bűn árán?” kérdezte az angyal. „Régen voltak a tudománynak felismerései, mikor még templom volt. Megmutatom neked, hogyan néz ki ma a tudományotok.”

Csúnya sárga fény villant fel és a halott egy bolondot látott a földön ülni, aki véres kezekkel kártyavárákat épített. Egy szellőkés fellökte a kártyákat, mire a bolond újra felépítette, és kezdődött előről...

„Ez minden?” kérdezte a halott és segélykérően kapaszkodott az angyal leplébe.

„Ez minden”, mondta az. „hát nem tanítja a tudományotok azt is, hogy nincs Isten és nincs bűnhődés és nincs élet sem a halál után? Most mennem kell, te meg maradj a Paradicsomodban.”

A halott egyedül maradt a Paradicsomában és nézte minden órában, nap mint nap, évről évre. Ez voltaképpen nem is mérhető idővel, mindenesetre tudományosan nem, pedig hát az az egyedül mérvadó, nem? Messzi távolból halkán hallatszott egy elmúlt kor régi dala, alig észlelhetően és visszhangosan: „mi lesz majd, mi lesz majd, ha megérkezünk Szálembe, az arany utcák városába...”

Talán mégis csak jelent ez a dal valamit, hiszen mindannyiunknak meg kell egyszer halni. De hát ki gondol erre ma, a felvilágosult európai tudomány korában?

Az újságok hosszú hasábokon búcsúztatták a híres, nagy kutatót és tudóst, öxellenciáját, a rendes titkos orvosi tanácsost, kinek halála pótolhatatlan veszteséget jelent a tudomány számára, ám kinek nevét örök időkre megőrzi majd az emberiség történelmének dicsőségtáblája, pompázatos jeleként haladott kultúránknak, és emlékműként az eljövendő nemzedékek számára, mint az előttük járók egyik legjobbját. Tisztelegjünk a nagy halott előtt!

Igen, „...mert megnyugosznak fáradozásuktól és cselekedeteik követik őket...”